

Arbetstidsfrågor för flygpersonal m.m.

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker regeringens lagförslag i proposition 2004/05:134 Arbetstidsfrågor för flygpersonal m.m. Lagstiftningsåtgärderna skall bidra till att fullt ut genomföra det s.k. flygarbetstidsdirektivet i svensk rätt. I många hänseenden är direktivet redan genomfört i svensk rätt, men några bestämmelser har återstått.

Direktivets bestämmelser om begränsning av årsarbetstiden och om ledighet på stationeringsorten genomförs genom en ny lag, lagen om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget.

Direktivets bestämmelser om rätten till regelbundna och kostnadsfria hälsoundersökningar förutsätts kunna regleras genom Arbetsmiljöverkets föreskrifter.

Lagförslagen avses träda i kraft den 1 juli 2005.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden.....	4
Arbetstidsfrågor för flygpersonal.....	4
Bakgrund.....	4
Propositionen.....	5
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	8
Propositionen.....	8
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag.....	9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Arbetsbidsfrågor för flygpersonal m.m.

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget,
2. lag om ändring i lagen (2005:000) om ändring i lagen (2005:165) om ändring i arbetstidslagen (1982:673), och
3. lag om ändring i lagen (2005:000) om ändring i lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2004/05:134.

Stockholm den 17 maj 2005

På trafikutskottets vägnar

Claes Roxbergh

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Claes Roxbergh (mp), Carina Moberg (s), Elizabeth Nyström (m), Jarl Lander (s), Hans Stenberg (s), Krister Örnfjäder (s), Johnny Gylling (kd), Claes-Göran Brandin (s), Jan-Evert Rådström (m), Monica Green (s), Sven Bergström (c), Kerstin Engle (s), Björn Hamilton (m), Mikael Johansson (mp), Christer Winbäck (fp) och Karin Thorborg (v).

Utskottets överväganden

Arbetstidsfrågor för flygpersonal

Utskottets förslag i korthet

Utskottet har ingen invändning mot regeringens förslag till vissa lagstiftningsåtgärder som skall bidra till att det s.k. flygarbetstidsdirektivet genomförs fullt ut i svensk rätt. Riksdagen föreslås således anta regeringens lagförslag.

Bakgrund

Det s.k. *arbetstidsdirektivet*, som innehåller bestämmelser om arbetstidens förläggning i vissa avseenden, antogs år 1993 (rådets direktiv 93/104/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden). Vissa sektorer och verksamheter uteslöts från direktivets tillämpning, såsom luft-, järnvägs-, väg- och sjötransporter, havsfiske och annat arbete till sjöss. Inom transportsektorerna omfattade undantagen såväl mobila som icke-mobila arbetstagare. Rådet motiverade sitt beslut att utesluta dessa sektorer med att separata åtgärder kunde vidtas för dem.

Vad gäller flygsektorn tecknades år 2000 ett kollektivavtal om arbetstidens förläggning för flygpersonal inom civilflyget. Parterna var Association of European Airlines (AEA), Europeiska transportarbetarfederationen (ETF), European Cockpit Association (ECA), European Regions Airline Association (ERA) och International Air Carrier Association (IACA). På parternas begäran lade Europeiska kommissionen fram ett förslag till och beslutade rådet ett direktiv härom, det s.k. *flygarbetstidsdirektivet* (rådets direktiv 2000/79/EG om genomförande av det europeiska avtal om arbetstidens förläggning för flygpersonal inom civilflyget som ingåtts mellan parterna).

Till följd härav ändrades arbetstidsdirektivet Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/34/EG om ändring av rådets direktiv 93/104/EG om arbetstidens förläggning i vissa avseenden för att täcka sektorer och verksamheter som inte omfattas av det direktivet. Direktivet antogs med stöd av artikel 137.2 i fördraget. Genom ändringen omfattas nu de tidigare undantagna verksamheterna och sektorerna av arbetstidsdirektivet med undantag för arbete som utförs av sjömän. Arbetstidsdirektivets bestämmelser om dygnsvila, raster, veckovila och nattarbetets längd gäller dock inte mobila arbetstagare, dvs. enligt direktivets definition arbetstagare som är anställda som resande personal av företag som bedriver person- eller godstransport på väg, i luften eller på inre vattenvägar. Däremot omfattas mobila arbetstagare av direktivets bestämmelser om tillräcklig vila, om fyra veckors

betald årlig semester, om natt- och skiftarbete samt om hälsokontroller av nattarbetande. Vidare gäller även direktivets bestämmelser om begränsning av veckoarbetstiden för dem.

Enligt artikel 14 i det genom direktiv 2000/34/EG ändrade arbetstidsdirektivet skall direktivets bestämmelser inte tillämpas när andra gemenskapsinstrument innehåller särskilda mer detaljerade föreskrifter om arbetstidens förläggning för vissa yrken eller arbeten. Sådana gemenskapsregler gäller bl.a. för flygpersonal inom civilflyget och för mobila arbetstagare anställda av företag som utför tunga transporter på väg. Således gäller för flygpersonal inom civilflyget rådets direktiv 2000/79/EG (flygarbetstidsdirektivet) och för den nämnda kategorien arbetstagare på väg Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/15/EG i tillämpliga delar framför motsvarande bestämmelser i arbetstidsdirektivet. Detta framgår också av flygarbetstidsdirektivet, närmare bestämt av punkt 8 i ingressen och av artikel 1.2 i bilagan till direktivet och av artikel 2.3 i direktiv 2002/15/EG. Bestämmelserna i det ändrade arbetstidsdirektivet har kodifierats genom Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden, vilket trädde i kraft den 2 augusti 2004.

Propositionen

Inledning

I många hänseenden är flygarbetstidsdirektivets bestämmelser redan genomförda i svensk rätt genom allmänna bestämmelser. I propositionen lämnas förslag till vissa lagstiftningsåtgärder som skall bidra till att fullt ut genomföra flygarbetstidsdirektivet. Det som återstår att reglera för flygpersonal inom civilflyget gäller

- dels minimiregler om årsarbetstiden,
- dels minimiregler om lediga dagar per kalendermånad och kalenderår på stationeringsorten.

Dessa föreslås bli genomförda i svensk lagstiftning genom en ny lag, lag om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget. De bestämmelser i arbetstidslagen som gäller för flygpersonal i dag skall fortsätta att gälla, medan de nya regler i arbetstidslagen som antagits med anledning av prop. 2003/04:180 undantas. Följdändringar görs i arbetstidslagen (1982:673) och lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare.

Dessutom återstår att reglera frågan om rätten till regelbundna och kostnadsfria hälsoundersökningar. Detta bör dock, enligt regeringens mening, kunna genomföras genom föreskrifter som utfärdas av Arbetsmiljöverket.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2005. Lagrådets yttrande har inhämtats.

Tolkningen av direktivet m.m.

Flygarbetsdirektivet skulle ha varit genomfört senast den 1 december 2003. Flertalet av bestämmelserna är redan genomförda i svensk lagstiftning. Regeringen uppger att det emellertid inte har varit möjligt att genomföra direktivet i dess helhet till denna tidpunkt. Kommissionen har väckt talan om fördragsbrott mot Sverige vid EG-domstolen med anledning av detta. När det gäller övriga artiklar i bilagan till direktivet gör regeringen bedömningen att dessa redan täcks av gällande bestämmelser och kräver inga ytterligare åtgärder för att genomföras. Enligt regeringens bedömning blir således direktivet genomfört i och med nu föreslagna åtgärder.

I propositionen redovisas att den svenska översättningen av direktivet i många hänseenden blivit mindre lyckad, och avsevärt avviker från exempelvis versionerna på engelska och franska. En formell begäran om rättelse har därför sänts till rådet den 27 februari 2004. Den 16 december 2004 publicerades en rättelse i EUT. Där har rättelse vidtagits bara för en av de påtalade felaktigheterna. Regeringen har i propositionen anmält att de svenska och engelska versionerna av flygarbetsbetsdirektivet har lagts till grund för lagstiftningsarbetet, och att den engelska har företräde när versionerna inte stämmer överens.

Närmare om lagförslaget

Lagförslaget innehåller bestämmelser för flygpersonal inom civilflyget i fråga om årsarbetstiden och om antalet lediga dagar på stationeringsorten. I övrigt gäller bestämmelserna i arbetstidslagen (1982:673) för sådan personal.

Avvikelse får – under vissa villkor – göras genom kollektivavtal när det gäller bestämmelserna om dels begränsning av årsarbetstiden, dels ledighet på stationeringsorten.

När det gäller *begränsning av årsarbetstiden* föreslås att den sammanlagda arbetstiden, inklusive viss beredskapstjänst, får uppgå till högst 2 000 timmar under ett år. Av denna tid får högst 900 timmar utgöras av blocktid. Årsarbetstiden inklusive beredskapstjänst skall så långt det är möjligt spridas jämnt över det år under vilket årsarbetstiden beräknas.

När det gäller *antalet lediga dagar på stationeringsorten* har en besättningsmedlem på stationeringsorten rätt till minst sju lediga dagar per kalendermånad och minst 96 lediga dagar per kalenderår. Dessa lediga dagar skall av arbetsgivaren meddelas i förväg och kan innefatta de viloperioder som följer av lag eller avtal.

Tillsyn utövas av Arbetsmiljöverket, som sålunda har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Arbetsmiljöverket får också meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag skall följas och får förena dessa med viten.

Härutöver innehåller lagförslaget bestämmelser om överklagande och påföljder m.m.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har ingen invändning mot vad regeringen har anfört och föreslår därför att riksdagen antar de av regeringen framlagda lagförslagen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2004/05:134 Arbetstidsfrågor för flygpersonal m.m.:

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget,
2. lag om ändring i lagen (2005:000) om ändring i lagen (2005:165) om ändring i arbetstidslagen (1982:673), och
3. lag om ändring i lagen (2005:000) om ändring i lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget

Härigenom föreskrivs¹ följande.

Lagens innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om årsarbetstiden och om lediga dagar på stationeringsorten för flygpersonal inom civilflyget.

I övrigt gäller bestämmelserna i arbetstidslagen (1982:673) för sådan personal.

Definitioner

2 § I denna lag avses med

flygpersonal inom civilflyget: besättningsmedlemmar som på grund av anställning tjänstgör ombord på ett civilt luftfartyg,

blocktid: tiden från det att ett luftfartyg lämnar sin parkeringsplats för att lyfta till dess att det står still på anvisad parkeringsplats och alla motorer står stilla,

beredskapstjänst: tid under vilken besättningsmedlemmen är skyldig att hålla sig beredd att med kort varsel infinna sig på plats för flygtjänstgöring,

stationeringsort: den ort där besättningsmedlemmen vanligtvis börjar och avslutar en tjänstgöringsperiod eller serie av tjänstgöringsperioder och där arbetsgivaren under normala förhållanden inte ansvarar för in-kvartering av besättningsmedlemmen,

ledig dag: en period om tjugofyra timmar från klockan 00.00 till 24.00 på stationeringsorten utan tjänstgöring eller beredskapstjänst,

flygarbetstidsdirektivet: rådets direktiv 2000/79/EG av den 27 november 2000 om genomförande av det europeiska avtal om arbetstidens förläggning för flygpersonal inom civilflyget som har ingåtts mellan Association of European Airlines (AEA), Europeiska transportarbetarfederationen (ETF), European Cockpit Association (ECA), European Regions Airline Association (ERA) och International Air Carrier Association (IACA).

¹ Jfr rådets direktiv 2000/79/EG av den 27 november 2000 om genomförande av det europeiska avtal om arbetstidens förläggning för flygpersonal inom civilflyget som har ingåtts mellan Association of European Airlines (AEA), Europeiska transportarbetarfederationen (ETF), European Cockpit Association (ECA), European Regions Airline Association (ERA) och International Air Carrier Association (IACA), EGT L 302, 1.12.2000, s. 57, Celex 32000L0079.

Avvikelser genom avtal

3 § Genom kollektivavtal som har slutits eller godkänts av en central arbetstagarorganisation får avvikelser göras från 4 och 5 §§. En arbetsgivare, som är bunden av sådant kollektivavtal får tillämpa avtalet även på en arbetstagare som inte är medlem av den avtalsslutande arbetstagarorganisationen, under förutsättning att arbetstagaren sysselsätts i arbete som avses med avtalet och inte omfattas av annat tillämpligt kollektivavtal.

Avvikelser enligt första stycket får göras endast under förutsättning att de inte innebär att mindre fördelaktiga villkor skall tillämpas för arbetstagarna än som följer av flygarbetsstidsdirektivet. Ett avtal är ogiltigt i den utsträckning det innebär att mindre förmånliga villkor skall tillämpas för arbetstagarna än som följer av direktivet.

Begränsning av årsarbetstiden

4 § Den sammanlagda arbetstiden inklusive viss beredskapstjänst får uppgå till högst 2 000 timmar under ett år. Av denna tid får högst 900 timmar utgöras av blocktid. Årsarbetstiden inklusive beredskapstjänst skall så långt det är möjligt spridas jämnt över det år under vilket årsarbetstiden beräknas.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om hur beredskapstjänst skall beaktas vid beräkningen av årsarbetstiden.

Ledighet på stationeringsorten

5 § En besättningsmedlem har på stationeringsorten rätt till minst sju lediga dagar per kalendermånad och minst 96 lediga dagar per kalenderår. Dessa lediga dagar skall av arbetsgivaren meddelas i förväg och kan innefatta de viloperioder som följer av lag eller avtal.

Första stycket skall inte påverka rätten till årlig betald semester enligt semesterlagen (1977:480) eller avtal.

Tillsyn

6 § Arbetsmiljöverket skall se till att denna lag följs och har rätt att på begäran få de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen.

För att utöva tillsynen har Arbetsmiljöverket rätt att komma in på arbetsställena. Polisen skall därvid lämna den handräckning som behövs.

7 § Arbetsmiljöverket får meddela de förelägganden eller förbud som behövs för att denna lag skall följas. I beslut om föreläggande eller förbud kan Arbetsmiljöverket sätta ut viten.

Överklagande

8 § Arbetsmiljöverkets beslut enligt 7 § får överklagas hos regeringen.
Arbetsmiljöverket kan förordna att dess beslut skall gälla omedelbart.

Påföljder m.m.

9 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot ett föreläggande eller ett förbud som har meddelats med stöd av 7 §. Detta gäller dock inte om föreläggandet eller förbudet har förenats med vite.

10 § Till böter döms en arbetsgivare som uppsåtligen eller av oaktsamhet har, utan att avvikelse har gjorts enligt 3 §, anlitat en arbetstagare i strid mot 4 §.

11 § En arbetsgivare som tillämpar sådana bestämmelser i ett kollektivavtal som strider mot 3 § andra stycket skall betala skadestånd för den förlust som uppkommer och för den kränkning som har skett.

Om det är skäligt, kan skadeståndet sättas ned eller helt falla bort.

12 § För en arbetsgivare som inte fullgör sina förpliktelser enligt kollektivavtal som avses i 3 §, gäller vad som föreskrivs i avtalet eller i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:000) om ändring i lagen (2005:000) om ändring i arbetstidslagen (1982:673)

Häri genom föreskrivs i fråga om arbetstidslagen (1982:673) dels att 2 § i stället för dess lydelse enligt lagen (2005:000) om ändring i lagen (2005:000) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse, dels att ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna i lagen (2005:000) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2004/05:132 Föreslagen lydelse

2 §

Lagen gäller inte

1. arbete som utförs under sådana förhållanden att det inte kan anses vara arbetsgivarens uppgift att vaka över hur arbetet är ordnat,
2. arbete som utförs av arbetstagare som med hänsyn till arbetsuppgifter och anställningsvillkor har företagsledande eller därmed jämförlig ställning eller av arbetstagare som med hänsyn till sina arbetsuppgifter har förtroendet att själva disponera sin arbetstid,
3. arbete som utförs i arbetsgivarens hushåll,
4. fartygsarbete,
5. arbete som omfattas av lagen (2005:000) om arbetstid vid visst vägtransportarbete.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att lagen skall tillämpas i fråga om fartygsarbete som har undantagits från tillämpning av bestämmelserna om vilotid i lagen (1998:958) om vilotid för sjömän.

Bestämmelserna i 10 a §, 13 § första stycket, 13 a § och 14 § tredje stycket andra meningen gäller inte inom offentlig verksamhet som exempelvis försvaret, polisen och skydds- och beredskapsarbeten för arbete som är speciellt för sådana verksamheter och som är av sådant slag att konflikt inte kan undvikas med Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden

Bestämmelserna i 10 a §, 13 § första stycket, 13 a § och 14 § tredje stycket andra meningen gäller inte när lagen (2005:000) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget är tillämplig eller inom offentlig verksamhet som exempelvis försvaret, polisen och skydds- och beredskapsarbeten för arbete som är speciellt för sådana verksamheter och som är av sådant slag att konflikt inte kan undvikas med Europaparlamentets och rådets direktiv 2003/88/EG av den 4 november 2003 om arbetstidens förläggning i vissa avseenden¹.

I lagen om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget finns bestämmelser om årsarbetstid och om ledighet på stationeringsorten för sådan flygpersonal.

¹ EUT L 299, 18.11.2003, s. 9, Celex 32003L0088.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005. Med undantag för 2 § första stycket 5 skall de nya bestämmelserna dock tillämpas först från och med den 1 januari 2007 om arbetsgivaren den 30 juni 2005 och därefter fram till och med den 31 december 2006 är bunden av kollektivavtal som reglerar arbetstidsfrågor.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2005. Med undantag för 2 § första stycket 5 *och av vad som föreskrivs beträffande lagen (2005:000) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget* skall de nya bestämmelserna dock tillämpas först från och med den 1 januari 2007 om arbetsgivaren den 30 juni 2005 och därefter fram till och med den 31 december 2006 är bunden av kollektivavtal som reglerar arbetstidsfrågor.

3 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:000) om ändring i lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1999:678) om utstationering av arbetstagare i stället för dess lydelse enligt lagen (2005:000) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

Lydelse *enligt* *prop.* *Föreslagen lydelse*
2004/05:132

5 §

En arbetsgivare skall, oavsett vilken lag som annars gäller för anställningsförhållandet, tillämpa följande bestämmelser för utstationerade arbetstagare:

- 2 §, 5 § andra och tredje stycket, 7 § första och andra stycket, 16, 17, 24, 27–29, 31 och 32 §§ semesterlagen (1977:480),
- 2 §, 4 § första stycket och 16–22 §§ föräldraledighetslagen (1995:584),
- 15 och 16 §§, 17 § 2–5 samt 21–28 §§ jämställdhetslagen (1991:433),
- 8–9 b §§, 10 § 2–7 samt 11–20 §§ lagen (1999:130) om åtgärder mot diskriminering i arbetslivet på grund av etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning,
- 2, 3–4 b §§, 5 § 2–7 och 6–16 §§ lagen (1999:132) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder,
- 2, 3–4 b §§, 5 § 2–7 och 6–15 §§ lagen (1999:133) om förbud mot diskriminering i arbetslivet på grund av sexuell läggning samt
- 2–7 §§ lagen (2002:293) om förbud mot diskriminering av deltidsarbetande arbetstagare och arbetstagare med tidsbegränsad anställning.

Vid utstationering gäller även bestämmelserna i arbetstidslagen (1982:673), lagen (2005:000) om arbetstid vid visst vägtransportarbete och arbetsmiljölagen (1977:1160) samt, när det gäller arbetsgivare som bedriver uthyrning av arbetskraft, 4, 6 och 7 §§ lagen (1993:440) om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft. Vad som sägs i första och andra stycket hindrar inte att arbetsgivaren tillämpar bestämmelser eller villkor som är förmånligare för arbetstagaren.

Vid utstationering gäller även bestämmelserna i arbetstidslagen (1982:673), lagen (2005:000) om arbetstid vid visst vägtransportarbete, arbetsmiljölagen (1977:1160), och lagen (2005:000) om arbetstid m.m. för flygpersonal inom civilflyget samt, när det gäller arbetsgivare som bedriver uthyrning av arbetskraft, 4, 6 och 7 §§ lagen (1993:440) om privat arbetsförmedling och uthyrning av arbetskraft. Vad som sägs i första och andra stycket hindrar inte att arbetsgivaren tillämpar bestämmelser eller villkor som är förmånligare för arbetstagaren.